

Вінницька О. А.

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки

Будна А. В.

здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

ФОРМУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Страховання – один з економічних сегментів України, що найбільш динамічно розвивається. Воно вважається однією з найбільш інтегрованих форм фінансової діяльності.

За роки незалежності в Україні в основному була створена нормативно-правова база страхування. Це дало можливість розвивати страховий ринок на основі конкуренції, що сприяє підвищенню якості страхових послуг. Сьогодні, в умовах нестабільної економіки, роль страхування як механізму накопичення грошової маси та джерела довгострокових інвестицій в економіку зростає у всьому світі, що в свою чергу сприяє фінансовій стабілізації, підвищенню якості життя населення та забезпеченню безперервної виробничої діяльності підприємств і організацій [6].

Зі здобуттям незалежності в Україні було сформовано власне страхове ринкове середовище, ліквідовано монополію держави та створено систему законодавства з регулювання страхової діяльності. Розвиток страхового ринку за часи незалежності України можна умовно поділити на кілька етапів:

1) Перший етап – 1991-1995 роки. Це період створення та прийняття перших законодавчих актів, що регулюють діяльність на страховому ринку. Починаючи з 1991 року, в Україні організації страхової діяльності стали самостійно вирішувати всі питання. Динаміка зростання чисельності страхових організацій в Україні за цей період характеризується такими показниками: 1991 р. – 28, 1995 р. – 655 страхових компаній. На цьому етапі склалася ситуація, за якої кількісне зростання страхового ринку не перейшло в якісне, не було визначено чітких напрямків розвитку ринку, була відсутня відповідна методологічна база та кваліфіковані кадри, не проводився ефективний державний нагляд та ліцензування, був відсутній інститут страхових брокерів [4].

2) Другий етап – 1996-2002 роки. Значною подією на ринку було ухвалення 07.03.1996 року Закону «Про страхування». Цей закон, а також близько 20 постанов уряду, 11 інструкцій та нормативних актів, прийнятих за цей період, безпосередньо визначали умови діяльності у сфері страхування (серед яких важливу роль відіграло ліцензування), де домінуюча позиція належала недержавним страховим компаніям. На цьому етапі було створено наглядовий орган – Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю. Водночас основною проблемою для страховиків залишалася недостатність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів. Особливо гострою була проблема забезпечення

довгострокових зобов'язань за договорами страхування життя. Кризові зовнішні умови посилили внутрішні суперечності страхового ринку. Значно вплинули обмеження зовнішніх фінансових ринків на роботу з Україною перестраховиків розвинутих країн світу. Валютні обмеження з боку НБУ скоротили доступ до ринків перестраховування, що знизило можливості страховиків щодо перерозподілу ризиків [4].

3) Третій етап – 2003-до сьогодні. Цей етап характеризується посиленням правил гри та фінансових нормативів ведення бізнесу. Нагляд та регулювання ринку страхових, лізингових та факторингових компаній, кредитних спілок, бюро кредитних історій, ломбардів та інших фінансових компаній з 2002 року належало Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг [8]. У період з 2011 до 2020 року ця функція належала Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, з 2020 року повноваження комісії перейшли до НБУ. Також варто відзначити суттєве скорочення кількості страхових компаній протягом цього періоду. Так, якщо у 2003 році їх було 357, то станом на кінець 2020 року їх залишилося 215 [3].

З 2018 року розпочалося поетапне посилення нормативів платоспроможності та достатності капіталу страхових компаній. Зараз ринок страхування піддається очищенню, так само, як колись це було з банківським. Але щоб він став прозорим і близьким до міжнародних стандартів, його регулювання має бути сильним та системним. Але проблеми страхових компаній полягають у невідповідності нормативам. Наприклад, близько 70-80 компаній мають непрозору структуру власності, а близько третини страхового ринку обслуговують невідомі аудиторські компанії. Ще на ринку практично не регулюється робота актуаріїв – фахівців, які вважають ймовірність настання страхової події та визначають вартість страхування. Ще до факторів, які негативно впливають на ринок страхування в Україні, можна віднести недостатньо ефективну систему управління ризиками та низьку якість управління, яка зустрічається в деяких страхових компаніях [5].

Поки що страховий ринок демонструє закритий характер діяльності більшості компаній, слабкий сектор страхування життя та неготовність до впровадження пенсійного та медичного страхування. За даними Ліги страхових організацій, на ринку немає достатньо якісних систем обліку, нагляду та розкриття інформації про страхову діяльність [2]. Це відображає відсутність системності у розвитку ринку та недостатність цілеспрямованої державної політики.

Через недостатнє регулювання діяльності страхових компаній, у кінцевого споживача дуже мало гарантій того, що страховик виконає свої зобов'язання повною мірою, і адекватно оцінить страховий випадок, якщо він настане. Все це дуже підриває довіру до страхування українського ринку страхових послуг. Поточний розвиток інфраструктури страхового ринку дає негативні наслідки: низький рівень обслуговування, зменшення попиту на послуги.

З метою підвищення ролі страхових компаній на фінансовому ринку в

цілому доцільно поживавити страхову діяльність шляхом підвищення попиту на страхові послуги за допомогою зростання рівня прозорості функціонування страхового ринку, формування єдиної бази даних страховиків і реєстрів незалежних посередників [7]. Не менш важливим є створення централізованої бази даних про випадки шахрайства на страховому ринку, доступ до якої могли б усі страховики. З метою розвитку страхового ринку як складової частини фінансового ринку необхідною є модернізація сучасної страхової інфраструктури, розробка єдиних правил діяльності для страхових посередників, поліпшення фінансових індикаторів страхової діяльності та посилення фінансову безпеку на страховому ринку шляхом зобов'язання страхових компаній поступово впроваджувати систему управління ризиками страхового портфелю відповідно до норм Solvency II [9]. Необхідним є також стимулювання розвитку інвестиційної діяльності страхових компаній, перш за все, у реальний сектор економіки. Практичне впровадження запропонованих рекомендацій дозволить наблизити законодавче забезпечення страхової діяльності до європейських стандартів, активізувати страхову, фінансову та інвестиційну діяльність страхових компаній, а також посилити фінансову безпеку на фінансовому ринку.

Для підвищення дієвості фінансової системи України необхідно впроваджувати елементи фінансової та стабілізаційної політики, пріоритетними напрямками якої мають бути оптимізація ефективності фінансування завдань, які належать до сфери компетенції держави та місцевої влади; розвиток страхових механізмів пенсійного забезпечення, страхових принципів фінансування отримання вищої та спеціальної освіти; цілеспрямований розвиток інститутів та інструментів фондового ринку [1].

Таким чином, проблем формування вітчизняного страхового ринку існує величезна кількість. Всі вони мають різноплановий характер, зумовлюються різними чинниками, по-різному впливають на сучасний стан і можливості розвитку страхування в нашій країні. Проте без їх вирішення неможливо очікувати на формування цивілізованого страхового ринку в Україні. Вирішення їх має здійснюватися комплексно, із залученням представників законодавчої і виконавчої влади, страховиків, усіх зацікавлених у швидкому кількісному та якісному розвитку страхування в нашій державі. Усунення негативних аспектів функціонування страхового ринку прийтиме його подальшому розвитку, що, у свою чергу, сприятиме формуванню ринкового фінансового середовища, яке значно зменшить рівень ризику та підвищить активність діяльності населення та підприємців у фінансовому секторі, мобілізувати значні фінансові ресурси для різноманітних проектів та сприятиме розвитку механізму фінансування через фінансовий ринок.

Література:

1. Абдін А.В. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України у глобальному світовому просторі. *Глобальні проблеми економіки та фінансів: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Прага, 28 груд. 2017 р. Прага, 2017. С. 129-132.
2. Борисова В. А., Огаренко О. В. Організаційно-економічний механізм страхування.

Ефективна економіка. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 194 с.

3. Вінницька О. А., Мельничук Ю. М., Чвортко Л. А. Страховий ринок як детермінанта економічного зростання України. *Фінансове забезпечення стратегії економічного зростання України* : колективна монографія / за ред. М. А. Слатвінського. Умань : УДПУ імені Павла Тичини, 2019. С. 8-116.

4. Гарматій Т. Д. Проблеми розвитку страхового ринку України. *Банківська справа*. 2018. №5. С. 223.

5. Гутко Л. В. Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх вирішення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 7. С. 19-24.

6. Результати аналізу звітності страховиків за 2020 рік. 22 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article_2021_%D1%80%D0%BE%D1%86%D1%96.pdf?v=4 (дата звернення 01.12.2021 р.)

7. Чвортко Л. А., Корнієнко Т. О., Вінницька О. А. Правові та практичні аспекти діяльності страхових посередників у системі продажів страхових послуг в Україні. *Економічні горизонти*. 2018. № 3(3). С. 86-94.

8. Шахів В. В. Розвиток вітчизняного страхового ринку – крок до зміцнення національної безпеки України. *Фінансові послуги*. 2018. № 12. С. 58-62.

9. Шишпанова Н.О., Шкарлет Т.В. Страхові компанії у розбудові фінансового ринку України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 20. С. 908-911.

Вуйченко М. А.

д-р екон. наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

У науковій літературі висловлюються ціла низка різноманітних позицій стосовно визначення поняття соціального захисту. У відповідності до позиції більшості із науковців, сутність соціального захисту перебуває у тісному взаємозв'язку із економічною природою відносин, які обумовлюють його зміст, а також визначення кола осіб і можливих підстав для отримання соціального захисту, обґрунтування форм та видів дослідження його джерел, визначення принципів реалізації та функцій такої категорії.

Різнманітність підходів стосовно розуміння природи соціального захисту пов'язана із тим, що у процесі їх дослідження науковцями використано суб'єктивні підходи до його розуміння, зокрема, до соціально-економічних явищ й інститутів, які входять до даної категорії. У зв'язку із цим, поняття соціальний захист не має єдиного визначення.

У минулому столітті право соціального забезпечення лише починало своє становлення в якості самостійної правової науки, а тому, і не використовувалися у науковій літературі. Натомість, достатньо популярним було таке поняття як соціальне забезпечення. Проте, не дивлячись на певну їх